

شورای عالی حوزه علمیه قم

مرکز مدیریت حوزه های علمیه خواهران

مدرسه علمیه امام جعفر صادق (علیه السلام) شهرستان بوئین زهرا

تحقیق پایانی سطح ۲ (کارشناسی)

عنوان

بررسی علل و شرایط ظهور در روایات معصومین (علیهم

السلام) و وظیفه منتظران در تحقق ظهور

استاد راهنما

سرکار خانم سماعه احمدی

استاد داور

حجت الاسلام و المسلمین رضا کاظم لو

پژوهشگر

خدیجه درزی رامندی

تابستان ۱۳۹۵

تحمیدیه

الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ اللَّهُمَّ أَنْتَ كَشَّافُ الْكُرْبِ وَ الْبَلَوَى وَ إِلَيْكَ أَسْتَعْدِي فَعِنْدَكَ الْعُدْوَى وَ أَنْتَ رَبُّ
الْآخِرَةِ وَ الدُّنْيَا [الْأُولَى] فَأَعِثْ يَا غِيَاثَ الْمُسْتَغِيثِينَ عَبْدَكَ الْمُبْتَلَى وَ أَرِهِ سَيِّدُهُ يَا شَدِيدَ الْقُوَى وَ أَزِلْ عَنْهُ
بِهِ الْأَسَى وَ الْجَوَى وَ بَرِّدْ غَلِيلَهُ يَا مَنْ عَلَى الْعَرْشِ اسْتَوَى وَ مَنْ إِلَيْهِ الرُّجْعَى وَ الْمُنتَهَى اللَّهُمَّ وَ نَحْنُ
عَبِيدُكَ التَّائِبُونَ [الشَّاكُّونَ] إِلَى وَلِيِّكَ الْمَذْكُورِ بِكَ وَ بَنِيِّكَ خَلَقْتَهُ لَنَا عِصْمَةً وَ مَلَاذًا وَ أَقَمْتَهُ لَنَا قِيَامًا وَ
مَعَاذًا وَ جَعَلْتَهُ لِلْمُؤْمِنِينَ مِمَّا إِمَامًا فَبَلِّغْهُ مِنَّا تَحِيَّةً وَ سَلَامًا^۱

تا ما بگوئیم: ستایش خاص خدا، پروردگار جهانیان است.

خدایا تو برطرف کننده سختی ها و حوادث ناگواری، از تو یاری می طلبیم، که یاری و کمک تنها نزد
توست، و تو پروردگار آخرت و دنیایی، پس ای فریادرس درماندگان، به فریاد بنده کوچک گرفتارت
برس، و سرورش را به او نشان بده ای صاحب نیروهای شگرف، و به دیدار سرورش، اندوه و سوز دل
را از او بزدای، و آتش تشنگی اش را خاموش کن، ای که بر عرش چیره ای، و بازگشت و سرانجام به
سوی اوست، خدایا، ما بندگان به شدت مشتاق به سوی ولی تو هستیم، آنکه مردم را به یاد تو و پیامبرت
اندازد، و تو او را برای ما نگهبان و پناهگاه آفریدی، و او را قوم و امان ما قرار دادی، و او را پیشوای
اهل ایمان از ما گرداندی، از جانب ما به او تحیت و سلام برسان.

^۱ - مفاتیح الجنان، دعای ندبه.

تقدیم به:

قطب عالم امکان،

تک سوار دریای عشق،

سکان دار قلب های بی قرار،

و تقدیم به:

پدر و مادر عزیزتر از جانم، که در سختی ها و دشواری های زندگی که همواره

یاوری دلسوز و فداکار و پشتیبانی محکم و مطمئن برایم بوده اند.

تقدیر و تشکر

الحمد لله رب العالمين لجميع نعماته

اکنون که به یاری خداوند متعال و همراهی دوستان عزیز، کار تدوین تحقیق پایانی سطح ۲ به اتمام رسیده است، بر خود لازم می دانم صمیمانه تشکر قلبی خود را از اساتید و همراهانی که مرا در انجام این کار پژوهشی، یاری نمودند، ابراز نمایم.

از خانواده محترم، که مشوق بنده برای تحصیل در حوزه علمیه بودند و از استاد راهنمای گرامی که با رهنمودهای سازنده ی خود باعث ارتقاء کیفیت تحقیق گردیدند از مدیر محترم مدرسه، از کتابدار کتابخانه ی قزوین و کتابخانه ی بوئین زهرا تشکر نموده و از درگاه خداوند منان برایشان سلامتی و رفع مشکلات و برآورده شدن حاجات درخواست می نمایم.

چکیده

عنوان تحقیق پایانی حاضر بررسی شرایط و علائم ظهور و وظیفه منتظران در تحقق ظهور است. شرایط همان زمینه های ظهور هستند. زمینه ها در تحقق ظهور تأثیر واقعی دارند، به گونه ای که با فراهم شدن آن ها ظهور امام اتفاق می افتد و بدون آن ها ظهور نخواهد کرد علائم ؛ یعنی نشانه هایی که خبر از ظهور می دهند به دو دسته حتمی و غیر حتمی تقسیم می شوند. علائم حتمی نشانه هایی هستند که حتماً قبل از ظهور امام عصر - عجل الله تعالی فرجه الشریف - رخ خواهند داد و بداء در آن واقع نمی شود و اگر علائم غیر حتمی باشند، ممکن است قبل از ظهور رخ دهد منظور از ظهور ، ظاهر شدن حضرت مهدی - عجل الله تعالی فرجه الشریف - پس از پنهانی زیستن طولانی برای قیام و برپایی حکومت عدل جهانی است. انتظار چشم به راه بودن است . انتظار تنها یک حالت روحی و درونی نیست؛ بلکه از درون به بیرون سرایت می کند و حرکت و اقدام را می آفریند. انتظار وجوب مقدمه سازی و آمادگی برای ظهور امام منتظر - علیه السلام - است. مهدویت از مسائلی است که از نیم قرن اخیر و به طور جدی پس از انقلاب اسلامی به شیوه های گوناگونی مورد پژوهش محققان قرار گرفته است. انسان متشرع نیاز دارد بداند شرایط ظهور چیست؟ علائم ظهور چیست؟ و این دو چه تفاوتی با یکدیگر دارند؟ بحث از مهدویت و علائم و شرایط ظهور یکی از ضروری ترین بحث ها در مسائل فردی ، اجتماعی و ... است . هدف از این تحقیق شناسایی شرایط و علائم ظهور از دیدگاه معصومین - علیهم السلام - است. پیشینه تحقیق کتاب های اخلاقی، روایی و فقهی و ... است. موضوع تحقیق حاضر توسط محققین متعددی در زمینه های تاریخ ، ادیان و مذاهب، عقاید و کلام و... قابل طرح و پژوهش است و آن ها می توانند موضوع را از این جهت که موعود گرایی یکی از آموزه های مورد پذیرش همه ادیان توحیدی است، مورد بررسی قرار دهند. محقق این تحقیق پایانی را با توجه به روایات رسیده از معصومین - علیهم السلام - جمع آوری کرده است. با این پیش فرض که دوازدهمین امام شیعیان که منجی عالم بشریت است ظهور خواهد کرد و معصومین - علیهم السلام - در بیانات خویش علائم و شرایطی را برای آستانه قبل از ظهور برشمرده اند. روش تحقیق، توصیفی و با ابزار کتابخانه ای است که محقق به جمع آوری اطلاعات و پردازش آن ها پرداخته است. وجه تمایز و مزیت تحقیق حاضر، جمع آوری نوشتاری مختصر و موجز است که در سایر نوشته ها به صورت پراکنده ذکر شده است، از جمله پژوهش هایی که در زمینه مهدویت انجام شده است : رسالت جهانی حضرت مهدی - عجل الله تعالی فرجه الشریف - تألیف فریده گل محمدی آرمان ، فرهنگ الفبایی مهدویت (موعود نامه) تألیف مجتبی تونه ای ، نگین آفرینش تألیف محمد امین بالادستیان و همکاران ، درسنامه مهدویت تألیف خدامراد سلیمیان و این تحقیق از سه بخش تشکیل شده است . بخش اول از چهار فصل ، بخش دوم از دو فصل و بخش سوم نیز از دو فصل تشکیل شده است. در تحقق ظهور حتماً باید شرایط محقق شوند؛ اما علائم اگر حتمی باشند در آن ها بداء رخ نخواهد داد و اگر غیر حتمی باشند ممکن است مورد بداء واقع شوند. یکی از شرایط ظهور وجود منتظران واقعی است که اگر همراه سه شرط دیگر باشند ظهور حتماً محقق خواهد شد.

کلیدواژه ها : ظهور، علائم ظهور، شرایط ظهور، علائم حتمی، علائم غیر حتمی، منتظر ، وظیفه، منجی، حضرت مهدی - عجل الله تعالی فرجه الشریف -

٣٧- صدر، محمد، اليوم الموعود بين الفكر المادى والدين، نشر دارالتعارف للمطبوعات، لبنان، ١٤٠٣هـ.ق.

٣٨ - صدوق، محمد بن على، من لا يحضره الفقيه، ج٤، نشر دارالأضواء، لبنان، ١٤٠٥هـ.ق.

٣٩ - صفار، محمد بن حسن، بصائر الدرجات فى فضائل آل محمد - صلى الله عليهم -، قم، مكتبة آية الله المرعشى النجفى، ج١، ١٤٠٤هـ.ق.

٤٠ - الطبرسى، احمد بن على بن طالب، الاحتجاج، ج٢، تهران، اسوه، ١٤١٦هـ.ق.

٤١ - الطوسى، أبى جعفر محمد بن الحسن، الغيبة طوسى، قم، المعارف الاسلاميه، ١٤١٧هـ.ق.

٤٢ - طبرسى، الفضل بن الحسن، مجمع البيان، ج٧، تهران، منظمة الاوقاف والامور الخيرية، دارالاسوه، ١٣٨٤هـ.ش.

٤٣ - طباطبائى، سيد محمد حسين، تفسير الميزان، مترجم: سيد محمد باقر موسوى همدانى، ج١٩، ٢٨، قم، انتشارات اسلامى وابسته به جامعه مدرسين.

٤٤ - طوسى، محمد بن الحسن، تهذيب الاحكام، تهران، دارالكتب الاسلاميه، ج٦، ١٤٠٧هـ.ق.

٤٥ - طبرى آملى صغير، محمد بن جرير بن رستم، دلائل الإمامة، قم، حديثيه، ج١، ١٤١٣هـ.ق.

٤٦ - طوسى، محمد بن الحسن، غيبت طوسى، قم، دار المعارف الاسلاميه، ١٤١١هـ.ق.

٤٧ - طبرسى، فضل بن الحسن، إعلام الورى بأعلام الهدى، تهران، اسلاميه، ١٣٩٠هـ.ق.

٤٨ - طباطبائى نسب، محمد رضا، عطر انتظار، ج١٤، ٦، تهران، نور الأئمه، ١٣٤٩.

٤٩ - طوسى، محمد بن الحسن، مصباح المتعبد وسلاح المتعبد، بيروت، مؤسسه فقه الشيعه، ج١، ١٤١١هـ.ق.

- ۵۰- طوسی، محمد بن الحسن، تهذیب الاحکام (تحقیق خراسان)، تهران، دار الکتب الاسلامیه، ج ۶، ۴، ۱۴۰۷ ه.ق.
- ۵۱- عاملی نباطی، علی من محمد بن علی بن محمد بن یونس، الصراط المستقیم إلى مستحقی التقدیم، نجف، المكتبة الحیدریه، ج ۲، ۱، ۱۳۸۴ ه.ق.
- ۵۲ - علی بن موسی، امام هشتم - علیه السلام - صحیفه الإمام الرضا - علیه السلام - مشهد، کنگره جهانی امام رضا - علیه السلام - ج ۱، ۱۴۰۶ ه.ق.
- ۵۳ - فضلی، عبد الهادی، انتظار امام - علیه السلام -، مترجم: حبیب روحانی، ج ۲، مشهد، آستان قدس رضوی بنیاد پژوهش های اسلامی ۱۳۷۷ ه.ش.
- ۵۴ - فقیه ایمانی، مهدی، موسوعه الإمام المهدی، مکتبه امیرالمؤمنین، اصفهان، ۱۴۰۱ ه.ق.
- ۵۵ - فیض کاشانی، محمد محسن بن شاه مرتضی، تفسیر الصافی، ج ۵، تهران، مکتبه الصدر، ج ۲، ۱۴۱۵ ه.ق.
- ۵۶- قزوینی، سید محمد کاظم، امام مهدی - علیه السلام - از ولادت تا ظهور، مترجم: حسین فریدونی، ج (۱ و ۲)، تهران، آفاق، ۱۳۷۹ و ۱۳۷۵.
- ۵۷- قریشی، علی اکبر، قاموس قرآن، مترجم: مرتضی آخوندی، ج (۵ و ۶ و ۷ و ۸ و ۹ و ۱۰ و ۱۱)، ج (۱۱ و ۸)، تهران، دارالکتب الاسلامیه، ۱۳۸۶.
- ۵۸- قرائتی، محسن، تفسیر نور، ج ۶، ۶، تهران، منظمه الاوقاف والامور الخیریه، دار الاسوه، ۱۳۸۴.
- ۵۹- قطب الدین راوندی، سعید بن هبه الله، الخرائج والجرائح، ج ۲، ۳، قم، مؤسسه امام مهدی (عجل الله تعالی فرجه الشریف)، ج ۱، ۱۴۰۷ ه.ق.

- ۶۰- قطب الدین راوندی، سعید بن هبة الله، الدعوات (لراوندی)، قم، انتشارات مدرسه امام مهدی -
عجل الله تعالى فرجه الشريف، چ ۱۴۰۷، ۱۰۵۱ ق.
- ۶۱- قیومی اصفهانی، جواد، صحیفه مهدیه، به نقل از بحار الانوار، قم، دفتر انتشارات اسلامی وابسته
به جامعه مدرسین حوزه علمیه قم، چ ۲، ج ۱۳۷۵، ۱ ش.
- ۶۲- قمی، ابی جعفر محمد بن علی بن الحسین بن بابویه، کمال الدین، ج ۲، مترجم: پهلوان،
قم، دارالحديث، ۱۳۸۰ ش.
- ۶۳- قمی، عباس، مفاتیح الجنان فارسی-عربی، دعای ندبه، چ ۲، تهران، برهان، ۱۳۷۹.
- ۶۴- معین، محمد، فرهنگ فارسی معین، چ ۲، تهران، بهزاد، ۱۳۸۶ ش.
- ۶۵- مجتهدی سیستانی، مرتضی، صحیفه مهدیه، مترجم: مؤسسه اسلامی ترجمه، ۱۳۸۸.
- ۶۶- مجلسی، محمد باقر بن محمد تقی، بحار الانوار، بیروت، دار احیاء التراث العربی
ج (۵۱ و ۲ و ۴۷ و ۵۲ و ۳۶ و ۷۴ و ۵۰ و ۵ و ۳۲ و ۵۳ و ۹۴)، چ ۳، ۱۴۰۳، ۲۰۵ ق.
- ۶۷- کلینی، محمد بن یعقوب، الکافی، تهران، دارالکتب الاسلامیه، ج ۱ و ۲، چ ۱۴۰۷، ۴۰۵ ق.
- ۶۸- گل محمدی آرمان، فریده، رسالت جهانی حضرت مهدی، قم، دار النشر الاسلامی، بی تا.
- ۶۹- لیشی واسطی، علی بن محمد، عیون الحکم والمواعظ (للیشی)، قم، دارالحديث، چ ۱۳۷۶، ۱ ش.
- ۷۰- مکارم شیرازی، ناصر، تفسیر نمونه، ج (۷، ۲۶)، چ ۹، قم، دارالکتب الاسلامیه، ۱۳۷۰ ش.
- ۷۱- موسوی اصفهانی، محمد تقی، مکیال المکارم، ترجمه: مهدی حائری قزوینی، ج ۲، انتشارات
بدر، تهران، ۱۳۷۴ ش.
- ۷۲- محمدی گیلانی، محمد، قرآن و سنن الهی در اجتماع بشر، تهران، سایه، ۱۳۷۵.

۷۳- میر جہانی طباطبائی، سید حسن، نوائے الدهور فی علائم الظہور، ج ۳، چ ۲، تہران، کتابخانہ صدر، ۱۳۶۹ ش.

۷۴- متقی ہندی، علاء لدین علی بن حسام الدین، البرہان فی علامات مہدی آخ الزمان، قم، شرکۃ الرضوان، ۱۳۹۹ ہ.ق.

۷۵- مطہری، مرتضی، قیام و انقلاب مہدی، انتشارات صدرا، تہران، ۱۳۷۳ ش.

۷۶- مجلسی، محمد باقر بن محمد تقی، ملاذ الأخیار فی فہم تہذیب الأخبار، قم، کتابخانہ آیۃ اللہ مرعشی نجفی، ج ۹، چ ۱۴۰۶، ۱۴۰۶ ہ.ق.

۷۷- مجلسی، محمد باقر بن محمد تقی، مرآۃ العقول فی شرح أخبار آل الرسول، تہران، ج ۴، چ ۱۴۰۴، ۲۰۱۴ ہ.ق.

۷۸- المقدسی الشافعی السلمي، یوسف بن یحیی بن علی بن عبدالعزیز، عقد الدرر فی اخبار المنتظر، چ ۲، اردن، زرقا، مکتبۃ المنار، ۱۴۱۰ ہ.ق، ۱۹۸۹ م.

۷۹- نوری طبرسی، اسماعیل بن محمد، کفایۃ الموحدين، ج ۳، طہران، میرزا فضل اللہ خان نوری، ۱۳۱۷ ہ.ق.

۸۰- نوری، حسین بن محمد تقی، مستدرک الوسائل، ج ۱۱، قم، مؤسسہ آل البيت-علیہ السلام-، ۱۴۰۸ ہ.ق.

۸۱- نعمانی، محمد، کتاب الغیبۃ، نشر مکتبۃ الصدوق، بی تا.

۸۲- نعمانی، ابن ابی زینب، الغیبۃ، تہران، مکتبۃ الصدوق، ۱۳۷۹ ش.

